

# "Miró és divertit, però Dalí

**U**na polla xica, pica, camacurta i ballarica va tenir sis polls, xics, pics, camacurts i ballariiiiics!... Si la polla no hagués siguuuuut, xica, pica, camacuuurta i ballariiiiica...!" La veu insolent i retronant de Salvador Dalí trencava el silenci de les sales del castell de Vaux-le-Penil, mentre lligava un pinzell a l'extrem del bastó i es disposava a pintar la tapa d'un piano de cua. Mentrestant, com cada diumenge, Gala buscava trèvols de quatre fulles pel jardí. Era a principi dels 70. Dalí encara estava en plena forma i tenia, juntament amb el seu amic i editor, Pierre Argillet, propietari del castell,

**Pierre Argillet va conèixer Dalí l'any 34 i des d'aleshores fou editor, amic i còmplice dels projectes de l'artista català.**



**Pierre Argillet i Salvador Dalí. Tots dos volien fer el museu del surrealisme més important del món.**

el projecte d'instal·lar-hi el museu del surrealisme més important del món.

Pierre Argillet, a petició de Dalí, va buscar per tot França un castell que reunís les característiques adients per a fer-hi el Museu.

—El vaig comprar l'any 1973. La situació era immillorable. Prop del Sena i de Fontainebleau. Dalí s'hi va entusiasmar "fanàticament", com deia ell. Vam estar sis anys fent-hi reparacions. Algunes de les sales actuals són decorades per Dalí, però el projecte es va anar adormint. Dalí es feia gran. Treballava lentament. A partir del 78, pràcticament no feia res. Vaig fer el Museu, però no era com s'havia d'haver fet, segons els plans i les idees de Dalí. Després em vaig dedicar a organitzar grans exposicions de Dalí a l'estranger, com la del Museu Puixkin, a Moscou.

Actualment el castell és pràcticament buit. Pierre Argillet hi viu, sol, en una atmosfera entre aristocràtica i surrealista.

—Tinc vuitanta-quatre anys i visc, sol, en un castell de setanta-sis habitacions. Sóc l'últim surrealista. Fa uns anys, el dia del meu aniversari, vaig fer una gran festa. Hi va venir molta gent i vaig fer que tot de motos Harley Davidson circulessin amunt i avall de les escales, pels salons, entre els convidats. Va ser magnífic.

Les immenses sales del castell, buides, tenen obres de Dalí, de Chirico i altres. Pels passadissos i escales, et trobes de tant en tant escultures i objectes inequívocament dalinians. Pràcticament no hi ha mobles. I als soterranis queden les restes del que fou l'embrió del museu surrealista. S'encenen els llums i apareix una estàtua hieràtica de cera de Salvador Dalí. Un immens piano de cua amb una aixeta per on rajava un doll d'aigua que formava un llac als peus del piano. Una arpa, crosses, vitralls surrealistes, el cap de Napoleó reproduït diverses vegades, màscares, llagostes, i uns immensos dits que sostenen un ou de guix mig esquerdat...

Pierre Argillet, editor de Dalí i escriptor, va conèixer el pintor l'any 1934 a París. Aleshores era periodista, s'havia adherit a la UEAR (Unió d'Escriptors i Artistes Revolucionaris) i seguia de prop el grup surrealista.

—Em vaig quedar al·lucinat quan vaig veure aquell bust amb una barra de pa al cap a l'aparador de la Galeria on exposava. Era boig, però hi havia en la seva obra quelcom de molt important. Anava més enllà que molts dels surrealistes francesos. Aquí la gent ho va entendre ràpidament i, de seguida,

# és millor"

va començar a vendre quadres. Al 34 ja estava ben instal·lat. Amb diners. Conèixer-lo em va canviar la vida. Vaig aprendre d'ell coses que no s'aprenen en la vida normal. Era una persona amable, exquisida, molt culta, educada i divertida. També era una mica torracollons i emprenyador, però tenia molta gràcia. Sabia estar per damunt dels esdeveniments normals de la vida.

Argillet és, potser, un dels pocs amics autèntics que va tenir el pintor al llarg de la vida. L'any 1984, quan Dalí va ser operat per les cremades de l'incendi de Púbol, tothom creia que allò seria la fi. Argillet va baixar a Barcelona, a l'Hotel Ritz.

—Era tot ple de periodistes, crítics i gent del món dalinià. S'esperava que de l'un moment a l'altre ens comunicuessin que ja era mort. De cop va aparèixer Descharnes, somrient. Jo em vaig encendre i li vaig clavar un cop de puny. Va ser molt sonat. Un escàndol. Ens van haver de separar el crític Santos Torroella i el meu amic i editor Eduard Fornés. A mi, em costava molt de creure tota aquella història de l'incendi...

—*I no ha tornat a veure Descharnes?*

—No, perquè si el torno a veure el mato (*respon amb grans riallades*). Encara que anés a la presó em sentiria alliberat. No és res la presó al costat de l'alliberament.

—*Per què creu que Descharnes ha aconseguit tant de poder?*

—Sempre que jo anava a veure en Dalí hi havia Descharnes escoltant darrere les portes. S'ha convertit en el que probablement ja era abans. Jo tinc vuitanta-quatre anys i he conegut molta gent a la vida, però tan vil com Descharnes, mai. És el summum de la barra i de la farsa. Explica qualsevol cosa i tothom se'l creu. El que ha fet amb Dalí és monstruós. Li ho va fer signar tot. És curiós que a Espanya hagin acceptat això... I per què? Perquè té algú molt important al darrere... No sabeu qui?

—*El rei?*

—*Voilà! Le Roi.* És molt simpàtic, però tenia molt d'interès en la col·lecció Dalí... No entenc com els catalans us heu deixat fer tot el que us han fet amb el llegat Dalí. Heu estat uns cornuts.

Pierre Argillet duu un vestit impecable, bastó amb puny de plata i sandàlies sense mitjons. Porta els cabells recollits al clatell en una petita cua i, aquests dies que la ciàtica el tortura, fa servir una cadira de rodes per desplaçar-se amunt i avall del seu immens cas-



**"Tinc vuitanta-quatre anys i visc, sol, en un castell de setanta-sis habitacions. Sóc l'últim surrealista."**

tell buit. Convida a xampany al seu despatx i s'indigna profundament quan li vénen al cap certs noms i certes històries sobre la negra fi del seu amic de Portlligat.

Al Castell de Veaux-le-Penil fou confinat el seu propietari, Freteau de Saint Just, un dels artífex de la Declaració dels Drets de l'Home, en temps de la Revolució Francesa. En 1815 s'hi va instal·lar l'estat major rus, després de la batalla de Waterloo i, fins i tot, hi va dormir el tsar Alexandre I. Un segle després, el general Joffre s'hi va reunir per decidir la batalla del Marne... Però la història del castell no s'acaba pas aquí: l'any 1989, poc després de la mort de Dalí, Argillet va decidir de celebrar-hi un gran funeral surrealista en memòria de l'amic.

—Vaig anar a Figueres a l'enterrament d'en Dalí. Em va fastiguejar de veure-hi gentota com Descharnes i el capità Moore. Havia vist Dalí la nit abans. Era horrible. Com que hi havia tots aquells personatges, no em vaig quedar al funeral. Era penós. La premsa francesa va dir que havia estat un espectacle lamentable. Van enterrar en Dalí com un notable català. I Dalí no era això. Aleshores vaig decidir d'organitzar-li jo sol un funeral. No m'agraden els agrupaments ni les associacions. La festa va consistir en quatre sessions sobre la història del castell, tenia cavalls, vaig llogar carrosses, disfresses i focs artificials. Després de tota la part històrica venia l'homenatge a Dalí: globus, elefants que volaven, objectes dalinians, processons..., fins i tot vaig convidar el nét del duc d'Orleans. Va ser meravellós. Molt dalinià."

—*Per què creu que Salvador Dalí es va deixar envoltar sempre de gent tan poc de fiar?*

—Tothom podia entrar sempre a casa de

Dalí. Quan era aquí a París, a l'Hotel Meurice, sempre anava envoltat de càmeres, periodistes, fotògrafs i tota mena de gent diversa. Li agradava, per exemple, que un hippy discutís amb un executiu, davant seu. Ell deia: Com més confusió, millor. Quan se'n anava a dinar amb Gala, cap a la una del migdia, em deia: Avui ha estat bé, oi? Li agradava el desordre al voltant.

—*I aquest desordre, creu que el reflecteix la seva pintura?*

—En els seus quadres hi ha un desordre



ARXIU

aparent. Quan es va posar a pintar verges i temes religiosos, ja no era Dalí. Era Gala qui li ho feia fer. El bon Dalí arriba fins als anys 40. Després entre ella i els americans, que li feien fer moltes imbecilitats, el van fer anar per mal camí. Era ridícul veure en Dalí pintant quadres inspirats per Gala, com si fos el Miquel Àngel al Vaticà.

—*Avida Dollars era ella, doncs...*

—Sí. Li va fer fer tots els quadres dolents. Dalí se'n fotia, dels diners. No sabia el valor que tenien. Mai no comptava els bitllets ni les reproduccions que signava. Quan ella se'n anava a Púbol, cosa que feia sovint perquè sempre tenia algun noieta que l'hi esperava, ell es quedava sol i sense ni un ral. Llavors, d'amagat d'ella, feia petites coses extra per a tenir líquid. Jo li portava les planxes de coure. Ell em feia dibuixets, com ara petites vinyetes, i jo li ho pagava. Quan ella era aquí s'amagava per signar-les.

—*Llavors de què ve l'acusació d'Avida Dollars i la seva expulsió, per Breton, del grup surrealista de París?*

—Jo coneixia Breton, Tzara, Arp i Duchamp... Les enveges i les crítiques dins el grup contra Dalí venien dels més mediocres, dels qui tenien menys talent...

**"En els quadres de Dalí hi ha un desordre aparent. Quan es va posar a pintar verges i temes religiosos, ja no era Dalí. Era Gala qui li ho feia fer. El bon Dalí arriba fins als anys 40. Després entre ella i els americans, que li feien fer moltes imbecilitats, el van fer anar per mal camí."**

—*Com els va conèixer, com va entrar en contacte amb el grup?*

—El primer va ser Tristan Tzara. Era un home simpàtic, amable. Va ser en una conferència política. A mi, m'agradava anar-hi quan hi havia merder, quan s'insultaven i es tiraven tomàquets. No recordo el tema. A l'estrada hi havia Malraux i Gide, Vaillant Couturier i alguns comunistes. Tothom havia anat a veure els comunistes perquè era moda. André Gide, que, com se sap, era pederasta, molt delicadet, i no se n'amagava, era la primera vegada que pujava en un escenari. Era petit, tímid, cansat, sempre amb un aire malaltís, fredolís..., però simpàtic. Quan va començar a parlar, un tipus al costat meu va cridar: "Endavant Corydon, endavant pederasta!" La sala va riure. Qui havia cridat era Tristan Tzara. Ens vam fer amics. Després em va presentar Arp i Dalí a Duchamp.

—*Tornem a Dalí. Deia que les crítiques venien dels qui tenien menys talent..., però Breton el va expulsar, oi?*

—La vigília del 6 de febrer del 34 Dalí estava refredat. Duia uns quants jerseis i un termòmetre a la boca. Va fer una sessió de pallassades davant tot el grup. La gent reia i Breton es va enfadar. Dalí, de tant en tant, es posava de genolls, es mirava el termòmetre i, si la febre baixava, es treia un jersei, i un altre, i un altre. Al final Dalí va dir a Breton: "Imagineu que sóc pederasta i que us vull fornica. Què hi diríeu?". Breton, indignat, li va contestar: "No us divertiu. No feu el ximple. No us en foteu, d'aquestes coses". Dalí se'n fotia, però Breton s'ho va agafar a la valenta i va fer el ridícul.

—*I després el va expulsar...*

—Això no és del tot cert. Breton era un mentider. Va dir que l'havia fotut fora, però no és veritat. Van seguir la correspondència, perquè Breton necessitava molt les reproduccions dels quadres de Dalí. A *Le Surrealisme au service de la Revolution* Dalí surt pertot arreu. No es veien, però s'escriuien... Anys més tard, vaig provar de fer una reconciliació entre ells dos. Dalí va acceptar, Breton, després de dubtar, no va voler. El va vexar, novament. Quan Dalí ho va saber em va dir: "Aquest paio és un gra infectat. Deixem-lo amb el seu pus".

—*Dalí va anar més lluny i amb més força que Breton. No pot ser que Breton tingués por que Dalí li prengués el lloc?*

—Breton era escriptor. Dalí, pintor. En principi no es feien la competència. Però un dia Dalí es va posar a escriure i va demostrar que tenia un estil extraordinari, molt superior al de Breton. Només Dalí podia escriure de Dalí. Ningú més. Breton va intuir ràpidament el perill. Quan Dalí va escriure, al 34, *La conquesta de l'irracional*, Breton va com-

ARXIU



prendre que Dalí podia escriure, fins i tot, millor que ell. O bé, diferent. Breton estava gelós de Dalí, i, a sobre, Dalí es fotia d'ell.

—A més Breton es va fer comunista i Dalí, mai.

—Al 34 van haver-hi enfrontaments entre comunistes i no comunistes. Breton intentava

**El soterrani del castell guarda les restes del que fou l'embrió del museu surrealista. S'encenen els llums i apareixen tot d'objectes i una estàtua hieràtica de cera de Salvador Dalí.**

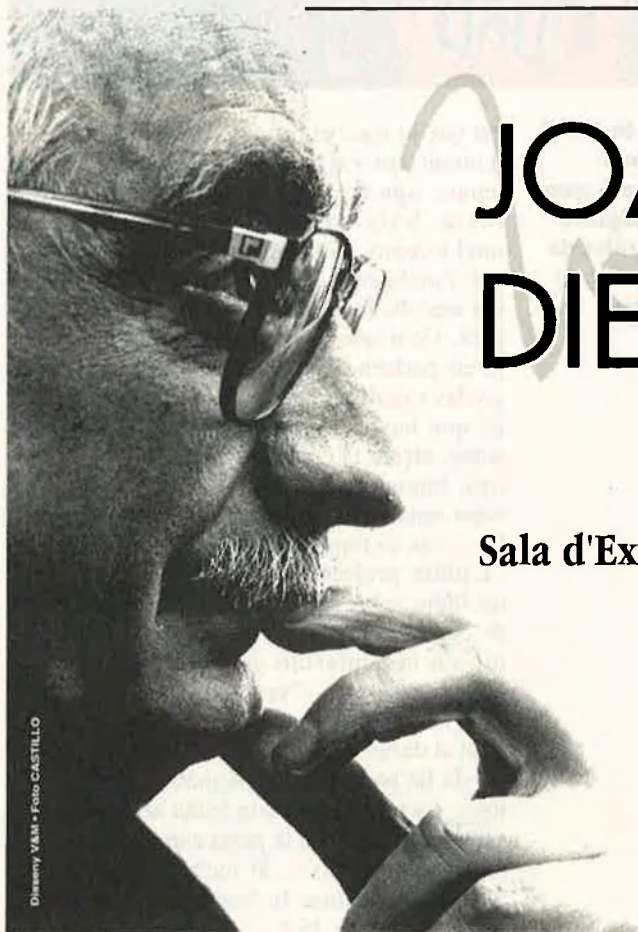
de ser comunista, però els comunistes no en volien, de surrealistes. Deien que no eren dels seus. No els interessava gens el surrealisme. Dalí, en canvi, no va voler ser-ho mai. Un dia, Breton va tornar a fer el ridícul demanant a Dalí si tenia alguna cosa contra Lenin i el poble. Dalí li va dir que no. L'altre gairebé li va fer jurar que no hi tenia res en contra. Era risible... Jo no podia entendre que ningú es pogués interessar pel comunisme, ni en el 34.

—I entre Miró i Dalí, quina relació hi va veure vostè?

—Miró detestava Dalí. No el podia veure, perquè Dalí estava per damunt seu. Miró estava bé, però el que feia no deixava de ser un grafitti. Vostès com a catalans adoren Miró. Miró és divertit, però Dalí és millor. Una vegada vaig encarregar a Miró un dibuix per a una revista que jo editava. Si sortia Dalí, ell no volia participar-hi. El vaig haver d'enganyar perquè m'enviés el dibuix, però finalment no l'hi vaig incloure, de tan dolent que era.

—Les desavinences no podrien ser per raons de política?

—Jo crec que Dalí era un espanyol fanàtic. Primerament català i supersticiós. Després fanàtic d'Espanya. Ja ho va dir Freud: "No he



Del 2 al 30 de març de 1994

# JOAN FUSTER: DIES I TREBALLS

Inauguració 2 de març a les 20 hores

**Sala d'Exposicions de la Universitat de València**

Carrer de la Nau, 2 - VALÈNCIA

amb la col.laboració de



UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

GENERALITAT VALENCIANA  
CONSELLERIA DE CULTURA

CAM FunJación Cultural

vist mai un espanyol tan fanàtic". Era molt patriota.

—*Si era tan patriota, per què va marxar per la guerra civil?*

—Ell no podia fer res a la guerra civil. Era molt poruc. Tenia por de tot. Sempre recitava encanteris i se senyava, tot i que no hi creia. Quan a la nit l'acompanyava a l'hotel em feia pujar a l'habitació i em donava la clau perquè jo obrís i entrés primer. Tenia por que hi pogués haver algú amagat.

A part l'amistat i la fidelitat que existia i existeix entre tots dos: "Vós Argillet, calleu. Això que dieu no val res perquè sou un fanàtic de mi. Calleu i continueu essent un fanàtic", li deia Dalí; en tots els anys de col·laboració professional, entre ells dos van produir edicions il·lustrades de luxe que són autèntiques obres mestres: *Els Cants de Maldoror* de Lautréamont, *Els poemes de Mao Tsetung*, *La Venus de les pells* de Sacher Masoch, *Els poemes secrets* d'Apollinaire...

—Maldoror és el gran Dalí. És el punt zenital del seu talent. Després el van implicar massa en històries de diners. Quan jo li encarregava coses, sempre volia que fossin d'estil surrealista. Quan em lliurava una planxa que no m'agradava, en broma, la hi tornava i li deia: "Dalí, et permeto que facis un bon negoci. Et torno aquesta planxa i la vens més cara als americans". Ell no deia res i la tornava a fer. Jo sempre buscava temes que li anessin bé, fins al punt que, quan li vaig proposar d'il·lustrar *La Venus de les pells* de Sacher Masoch, em va dir: "No cal que em lleigui el llibre. Com que jo sóc ma-so-quiis-ta, ja l'he llegit cent vegades". I era cert.

A part les edicions, Argillet va ser còmplice de Dalí en infinitat d'aventures diverses. Un bon dia de l'any 1969, Dalí va demanar a Argillet informació i documentació sobre el moviment hippy perquè volia fer una sèrie de gravats sobre el tema. Argillet no s'ho va pensar dues vegades i se'n va anar a Katmandú.

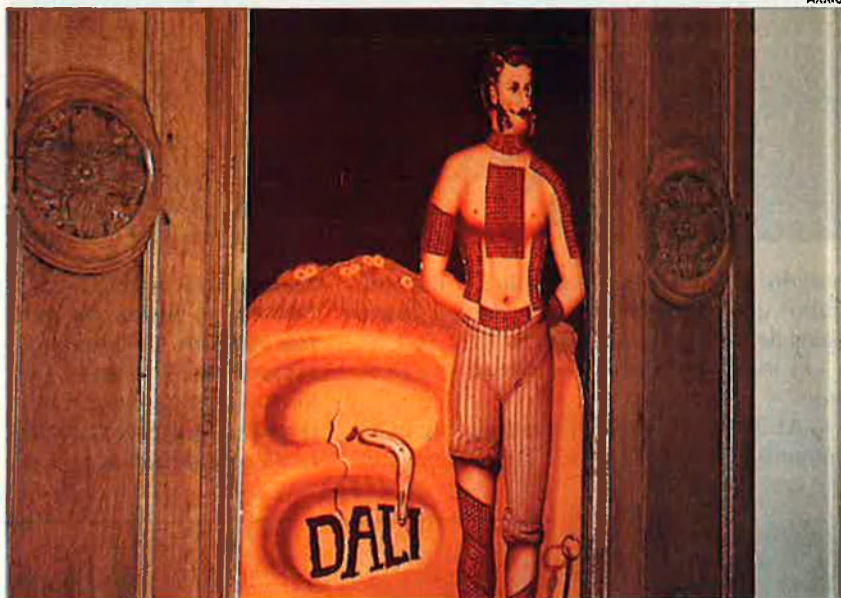
—Volia saber si el moviment hippy era espontani o teledirigit. Jo crec en un moviment espontani de la joventut, però la llibertat, la gran llibertat, surt molt cara. I no es conquereix totalment fent autostop a Katmandú. Era tot massa fràgil. Només els diners et poden fer lliure. Allà vaig conèixer un monjo que duia els mateixos bigotis que Dalí, vaig prendre notes i en tornar ens vam veure. Era a París. Ell se'n anava a Portlligat. Sempre provocatiu, em va dir: "Argillet veniu a Portlligat amb un camió de noies i m'ho acabareu d'explicar". Així ho vaig fer. Passant per l'estació de Perpinyà, atònits, vam veure un monjo budista. Hi vaig enviar les noies, elles el van convèncer i vam passar tots uns dies inoblidables a Portlligat. Novament, Dalí ens va sorprendre a tots. Sense haver anat a Kat-

mandú, ni res que s'hi assemblés, va ser capaç de mantenir llarguíssimes converses metafísiques amb aquell monjo impertèrrit...

El 16 d'abril del 1988, després de molt de temps de negociacions, Argillet va poder inaugurar la primera exposició Dalí a Moscou. Totes les obres exposades pertanyien a la seva col·lecció privada. Va ser un èxit que va sorprendre els rusos mateixos. 134.000 visitants el primer mes i cues de visitants de mig quilòmetre.

—Anys abans Dalí m'havia dit: "Argillet,

ARXIU



**El castell de Vaux-le-Penil reunia les condicions d'espai i comunicació que Salvador Dalí perseguia. Temps després, les sales de la mansió són buides i gairebé no tenen mobles.**

cal que jo sigui el primer a arribar-hi". I ràpidament em vaig posar a treballar. Per un temps, aquest castell va semblar l'ambaixada russa. Vaig convidar artistes, ballarins, intel·lectuals, polítics i tothom que vaig poder. Finalment ho vaig aconseguir. Un dia tenia tres alts funcionaris parlant en aquest despatx. Com que no sabíem gaire què dir-nos, jo els parlava del tsar, els explicava que m'agradava molt perquè havia vençut Napoleó i perquè havia dormit en el meu castell. De sobte, alçant la copa, vaig dir: Pel tsar! I tots tres, immediatament, es van posar drets, la copa enlaire, i van cridar: Pel tsar! Increïble... els va trair l'inconscient... he, he, he!

L'últim projecte d'Argillet, a part escriure un llibre sobre el paper que va tenir Freteau de Saint Just, antic propietari de Vaux-le-Penil, en la confecció de la Declaració dels Drets de l'Home —"crec que me'l presentarà l'ONU"—, és d'organitzar una exposició de Dalí al desert de Gobi.

—Ja he parlat amb diplomàtics d'Ullan Bator... La muntaré en una tenda al mig del desert. Jo m'asseuré a la porta esperant que arribin les caravanes... Si me'n surto, ma filla m'haurà de donar la benedició abans de marxar... he, he, he! **Xavier Montanyà**